

LXXIV. SEDNICA.
ZAKONODAVNOG ODBORA
NARODNE SKUPŠTINE
KRALJEVINE
SRBA, HRVATA I SLOVENACA

držana 13. maja 1922. godine u Beogradu.

Predsedavao Predsednik **Miša Trifunović** i potpredsednik dr. **Svetislav Popović**.

Zamenik Sekretara **Manojlo Sokić**.

Prisutan g. Ministar za Konstituantu i Izjednačenje Zakona Marko Trifković.

(Početak u 10 i po časova pre podne.)

Predsednik **Miša Trifunović**: Otvaram 74. sastanak Zakonodavnog Odbora. Izvolite čuti zapisnik prošlog sastanka.

Zastupnik Sekretara **Manojlo Sokić** čita zapisnik 73. redovnog sastanka.

Predsednik **Miša Trifunović**: Gospodo, ima li primedaba na protokol? (Nema.) Objavljujem, da je protokol primljen.

Čast mi je izvestiti Odbor, da je došla predstavka Jugoslovenskog Šumarskog Udruženja, da se šumarskim činovnicima prizna pasivno biračko pravo. Ova će se predstavka uputiti pododboru za proučavanje izbornog zakona.

Gospodo, prelazimo na dnevni red. Na dnevnom redu je pretres izveštaja pododbora o predlogu zakona o biračkim spiskovima. Otvara se načelna debata o izveštaju pododbora. Ima reč g. izvestilac.

Izvestilac dr. **Ninko Perić**: Kao član Sekcije, koja je proučavala predlog zakona o biračkim spiskovima i kao izvestilac nalazim za potrebno da kažem nekoliko reči o razlozima, koji su nas rukovodili, da ovaj zakonski predlog primimo u Sekciji i da ga predložimo Zakonodavnom Odboru, da ga primi.

Osnovna ideja ovoga zakona o stalnosti biračkih spiskova nalazi se u tome, što je i Kraljevska Vlada našla, kad je predlagala ovaj zakonski projekat, a i mi u Sekciji nalazimo, da je za biračko pravo građana potrebno imati stalne biračke spiskove, a ne da se svake godine, a naročito svakih izbora, na brzu ruku sastavljaju ti birački spiskovi, pri čemu se često dešavaju vrlo velike greške, na uštrb i na štetu biračkog prava građana. To je osnovna ideja, koja je rukovodila izradu ovoga zakona.

Propisi o tome do sada su bili sadržani u raznim zakonima. Ova su se pitanja tretirala u zakonu o izborima, u zakonu o opštinama itd. tako, da je ta osnovna ideja ovog zakonskog projekta uvek bila u tim zakonima nešto sporedno. Medjutim, tome pitanju treba da se obrati jedna naročita i malo ozbiljnija pažnja. S druge strane u tim zakonima, pa i u izbornom zakonu, često se vrše razne izmene a ovo je jedan zakon takve prirode, da jednom donet ne treba da bude podvrgnut čestim izmenama.

Odnosno tehničke strane izrade ovih stalnih biračkih spiskova, mi smo se u Sekciji saglasili da rešimo stvar ovako. Odmah, čim ovaj zakon stupi na snagu, opštine će izraditi u dva originalna primerka stalne biračke spiskove u roku od mesec dana. Kad ti spiskovi budu izradjeni, opštinski sudovi će ih u jednom dalje predviđenom roku podneti i to oba pri-

merka prvostepenom sudu. Prvostepeni sud će uporediti oba originalna primerka, potvrdiće ih, pa jedan zadržati za sebe, a drugi potvrđen primerak vratiti opštinskom sudu. U toku cele godine građani mogu da vrše ispravke biračkog spiska. Pošto se prethodno taj spisak objavi građanima, stavi im se do znanja, on će i dalje stajati stalno izložen u opštinskom sudu i svaki građanin biće u mogućnosti da ga razgleda i vrši ispravke u toku cele godine.

Sem toga, važna je ova stvar. Kadgod opštinski sud hoće jednog birača da unese u birački spisak, ili da ga izbriše iz spiska, on mora doneti o tome svoje rešenje. To je jedna od najvažnijih odredaba u ovom zakonu. Čim opštinski sud donese takvo jedno rešenje, kojim se vrši izvesna izmena u biračkom spisku, on po zvaničnoj dužnosti dostavlja to svoje rešenje Prvostepenom Sudu. Prvostepeni sud shodno tome rešenju vrši potrebnu izmenu u svome stalnom biračkom spisku tako, da moraju biti potpuno saglasna ona dva originalna primerka stalnog biračkog spiska, jedan koji je u opštinskom sudu i drugi koji je u prvostepenom sudu.

Svake godine januara meseca opštinski sud je dužan po zvaničnoj dužnosti izvršiti potrebne ispravke i uneti u birački spisak sva lica, koja imaju biračko pravo, a izbrisati iz spiska ona lica, koja nemaju biračko pravo. Kad opštinski sud u toku januara meseca izvrši te ispravke, on će do 5. februara podneti ceo taj originalni birački spisak prvostepenom sudu zajedno sa učinjenim isprawkama u prepisu. Prvostepeni će sud zadržati za sebe prepis izvršenih izmena u toku meseca januara, opet savniti originalan primerak biračkog spiska opštinskog suda s originalnim primerkom, koji je kod njega i ponovno potvrditi tako, da i u opštinskim sudovima i u prvostepenim imamo uvek jednoglasne stalne biračke spiskove.

Ako bi se zbog nagomilanosti materijala pokazala potreba, da se spiskovi ponovo prepisu, mi smo kazali, da se svake godine ti spiskovi načisto prepisu, ali smo ostavili prvostepenom sudu da to naredi i ranije za velike opštine kao što je n. pr. Beogradska opština. Oni iznose veliki broj akata i kad se ne bi načisto prepisivali, tehnički bi pregled bio nemoguć, pa smo zato i dali pravo, da se može ranije narediti prepisivanje tih spiskova.

Radi lakoće samoga pregleda i savnjavanja u Prvostepenom Sudu mi smo uneli jedan propis, da se u velikim varošima rade spiskovi u sveskama. Iz istoga razloga uneli smo to i za sela, ako u opštini ima više sela, pa će se raditi spiskovi u sveskama za svako selo posebno. To je jedna tehnička olakšica, kad dodju izbori.

Taj spisak ne može biti azbučni i pitanje je kako će se taj glasač naći gde je i pod kojim brojem, pa smo i zato doneli jedan specijalan propis u čl. 22., da opštinski sud, čim izradi spisak, izradi i jedan az-

bučni imenik i pored imena svakog birača u imeniku naznači i broj pod kojim je on uveden u spisak. Imenik će se izraditi odmah u dva primerka tako, da će imenik imati i Prvostepeni Sud, i kad god ponovo unese kakvu ispravku, sud će to i u imeniku zabeležiti.

Ja vas dalje neću zamarati, ideja je takva po sebi, da molim odbor u ime sekcije, da ovaj projekat onako kako je predložen usvoji. (Glasovi: Vrlo dobro.)

Predsednik Miša Trifunović: Reč ima Vojislav Lazić.

Vojislav Lazić: Gospodo, ja ću priznati, da je ovaj projekat prilično dobro izradjen, ali ipak iako je dobro izradjen ima nekih mana u njemu, ima nekih stvari, koje su ostale nejasne i koje treba da su jasnije tako, da ne bi bilo posle zabune. Ja ne vidim ovde nigde odredbe, kako će se i na koji način postupati, kad u medjuvremenu važenja ovih spiskova naidju razni izbori. Spiskovi su stalni za pet godina, ali u tim rokovima će biti izbori opštinskih časnika, predsednika, kmetova, odbornika, a ti su izbori vrlo česti, jer časnici daju ostavke. Ovi stalni spiskovi ne bi mogli biti upotrebljeni originalno za te izbore, nego svakako mora biti upotrebljen prepis za izbor, jer oni mogu ići kao dokumenti uz izbor, na koje može biti žalbe. Ako bi se upotrebili originali, onda bi mogli otići sa aktima i mogli bi se zadržati duže vremena kod nadležnih vlasti za rasmatranje žalbe, a u tome vremenu mogu nastupiti drugi izbori. Svakako trebalo je uneti ovde jedan član, koji bi to pitanje regulisao tako, da ovi spiskovi imaju da budu stalni, a da za svaki izbor bilo opštinskih časnika, bilo narodnih poslanika, bilo za koje druge izborske radnje, koje se u opštini vrše, opštinski sudovi izvrše prepis i potvrđen prepis predaju biračkom odboru na dalji rad, a ne da predaju ove originale. Ja ovde ne vidim ove odredbe i molio bih g. izvestioca, da o tome promisli, a ja ću u specijalnoj debati učiniti jedan predlog, da se jedan nov član u tome smislu unese.

Dalje, ja imam još jednu opštu zamerku da učinim, što se tiče roka od pet godina. Ovaj je rok mnogo dug zbog toga, što će se pojaviti daljne izmene i kod Prvostepenog Suda nagomilavaće se taj materijal tako, da će biti vrlo teško u poslednje vreme naći se medju tolikim ispravkama, pa bih zato ja bio za rok od tri godine i da se svake treće godine imaju obnavljati.

Dalje što se tiče ovih kazni, meni izgleda da i kod njih nije izradjeno koja su to odgovorna lica. Ovde se kaže kazniće se odgovorna lica, ali se ne vidi koja su to lica odgovorna. Zbilja se kaže, da spiskove sastavlja opštinski sud i da potpisuje opštinski sud, ali u opštinskom sudu ima podelu rada, a i mora je biti i zato ne može kmet odgovarati za neke poslove, koje je trebao da izvrši delovodja. Najzad kod nas su opštinski sudovi sastavljeni od predsednika, kmetova i delovodje, ali mi imamo opština, koje su sastavljene iz više sela, iz pet, šest, osam pa i više sela i svako selo ima kmeta. Predsednik poziva u zasedanje za sudjenje kmetove tih sela po redu i onda se jednom prilikom ne može znati koje je odgovorno lice od tih kmetova u opštinskom sudu. Opštinski sud čine Predsednik i dva kmeta, ali to se samo zna kod onih opština, koje su sastavljene od jednoga sela i

koje biraju predsednika i dva kmeta, ali kako ćemo znati koje je opštinski sud kod sela, gde su opštine sastavljene iz više sela i gde se u zasedanje za sudjenje pozivaju kmetovi po redu. Tu dakle nisu stalni kmetovi, nego ih predsednik poziva po redu i onda je pitanje ko će odgovarati od kmetova i ko će sa predsednikom i delovodjom biti odgovoran za ispravnost biračkih spiskova. Zato je potrebno to definisati, pa da se zna koje je lice odgovorno za neurednost biračkih spiskova.

Ja mislim, da tu ne mogu biti odgovorna lica kmetovi, jer su oni zauzeti poslovima svojih sela a zakonom nisu obavezni da dolaze svaki dan u sednicu i s toga oni ne mogu biti odgovorna lica za biračke spiskove. S druge strane oni su i mahom nepismeni ljudi, pa je zato trebalo ovde uneti odgovornost za delovodju opštinskog suda, da odgovara za svaku neispravnost, za nepodnošenje spiskova na vreme, za nedostavljanje rešenja Prvostepenog suda na vreme, za neizvršenje ispravki na vreme, jer samo za to može delovodja odgovarati zajedno sa predsednikom, a kmetovi ne mogu biti nikako odgovorna lica.

To je, gospodo, što sam imao da učinim u naćelnoj debati, a kad se predje na debatu u pojednostima, ja ću da učinim predlog kako mislim, da bi to trebalo da se izmeni.

Potpredsednik dr. Svetislav Popović: Reč ima g. Hohnjec.

Dr. Josip Hohnjec: Predloženi zakon o volilnih spiskih smatramo za sastavni del volilnoga zakona. Mi smo otklonili vsak predlog volilnoga zakona; ki je bil dosedaj predložen u parlamentu bodisi za občine, sreze ali oblasti; na istem stališću stojimo tudi, kar se tiče novega volilnoga reda za narodno skupščino, o katerem pronicajo v javnost neke vesti, ki pravijo da ta volilni red nikakor ni na višku demokratične ideje, kakor bi moral biti. Mi imamo svoje pomisleke proti temu predlogu o volilnih spiskih radi tega, ker je čas, kako dolgo mora kdo bivati v občini, da ima volilno pravico pri občinskih volitvah in pri volitvah v sresko in narodno skupščino, različen. Radi te različenosti bo trpela tudi pravilnost in točnost volilnih spiskov. Mi smo mnenja, da bi bilo bolje, da bi se volilni spiski sestavljali za vsake volitve osebe, ne pa stalno.

Ti in drugi razlogi so napatili naš klub, da homo glasovali proti predlogu.

Potpredsednik dr. Svetislav Popović: Za reč se više nije niko prijavio, prema tome je diskusija završena. Gospodo, glasaće se o prijemu u načelu. Glasaće se poimenično. Gospoda koja primaju u načelu ovaj zakonski predlog izvoleće glasati »za«; a ko je protiv izvoleće glasati »protiv«. Molim g. Sokića da izvoli činiti prozivku.

Vrši dužnosti sekretara **Manojlo Sokić** i proziva članove Zakonodavnog Odbora, da glasaju i ovi su glasali ovako: Ljuba Jovanović za, Marko Gjuričić za, Milorad Vujičić za, dr. Ninko Perić za, Mihajlo Živković za, Valerijan Pribičević za, Ljuba Trandafilović za, Manojlo Sokić za, dr. Svetislav Popović za, dr. Henrik Krizman za, Jovan Magovčević za, Vojislav Lazić za, Jovan Jovanović za, Josip Drogenik za, dr. Ante Dulibić protiv, dr. Josip Hohnjec protiv, Etbin Kristan u načelu za, Miloš Moskovljević za, Milosav Rajčević za.

(Posle glasanja.)

Potpredsednik dr. **Svetislav Popović**: Izvolite čuti, gospodo, rezultat glasanja. Glasalo je svega 19 članova Zakonodavnog Odbora. Za ovaj zakonski predlog glasalo je 17 članova, a protiv predloga glasalo je dva člana. Time je ovaj zakonski predlog primljen u načelu za podlogu specijalne rasprave.

Prelazi se, gospodo, na pretres u pojedinostima. Ja mislim, gospodo, pošto je ovo kraći zakon da možemo raspravljati član po član, samo bih molio g. g. članove Zakonodavnog Odbora, da se izvole prijaviti kod kojega člana koji od g. g. želi da govori. Kod čl. 1. prijavili su se Ljuba Trandafilović, Marko Gjurčić i Voja Lazić. Reč ima g. Ljuba Trandafilović.

Ljuba Trandafilović: Ja bih gospodo, imao da učinim jednu malu dopunu kod čl. 1. i to kod 3. alineje, koja glasi: »U stalne biračke spiskove upisuju se po službenoj dužnosti svi, koji po zakonu imaju biračko pravo, ako su najmanje 6 meseci nastanjeni u toj opštini«. Ja bih kod ove tačke dodao još jednu alineju, a to bi bila ona, koja bi se odnosila na činovnike i uopšte na javne službenike, pa bih kod njih ustanovio jednu ovakvu odredbu, da se oni imaju zavoditi u biračke spiskove one opštine, u kojoj stalno žive i vrše stalno funkcije, a ne onde gde primaju plate. Kako Vam je poznato, gospodo, bilo je još u bivšoj srpskoj skupštini diskusije, da izvesni činovnici i javni službenici budu upisani u dva do tri opštinska mesta i da glasaju isto i u jednome i dva i tri mesta. (**Dragutin Pečić**: Tako je!) N. pr. to je bio slučaj, gospodo, prvo sa željezničkim osobljem, pa onda sa monopolskim osobljem. Gospodo, da bi te zloupotrebe, koje bi se eventualno mogle pojaviti, sprečili u budućee, ja bih Vas lepo molio, da ovu redakciju primite.

Potpredsednik dr. **Svetislav Popović**: Molim g. poslanika da podnese formalan predlog. Ima reč narodni poslanik g. Gjurčić.

Marko Gjurčić: Ja hoću da kod ovoga člana učinim jednu zamerku, što stoji da činovnici moraju biti 6 meseci u jednoj opštini, da mogu glasati. Medjutim ima činovnika, koji su postavljeni na jednom mestu a koji nemaju 6 meseci, ali oni tamo žive stalno i treba da budu uvedeni u spisak i ako su došli pre 2 meseca pre izbora. Oni treba da budu uvedeni i nema razloga čekati kod njih 6 meseci, jerbo su oni stalni članovi opštine, kad su postavljeni za službenike. Što se tiče onoga, što je g. Trandafilović govorio, mislim, da treba to da bude primećeno. Medjutim ima službenika, koji putuju. Oni su po ukazu ili po rešenju Ministarskom na jednome mestu stalno, a oni medjutim putuju i to bi trebalo imati u vidu.

Potpredsednik dr. **Svetislav Popović**: Ima reč g. Voja Lazić.

Vojislav Lazić: Kod čl. 1. imam da učinim ove zamerke. Prvo, što je ovde uneseno, da, kad ovaj zakon stupi na snagu, opštinski sudovi (opštinska poglavarstva, opštinski uredi) su dužni, da u roku od mesec dana sastave prvi stalni birački spisak uzimajući za osnovu spisak po kome su izvršeni izbori narodnih poslanika na dan 28. novembra 1920. god. i po tome roku od daljih 5 dana podneti ga u dva originalna primerka nadležnom prvostepenom sudu na potvrdu. Ja nalazim, da ovu odredbu, koja kaže, da se uzima za osnovu birački spisak za izbor narodnih poslanika

od 25 godine, treba izostaviti, pa da se umesto ovoga kaže: »uzimajući za osnovu svoju popisnu knjigu«.

Naše opštine imaju popis stanovništva, koji je popis za osnovicu merodavniji i sigurniji nego li birački spiskovi, iz 1920. g. Po biračkim spiskovima iz 1920. god. ima ih koji nisu upisani, a ima ih koji su upisani i izgubili biračko pravo. Popisna knjiga dotične opštine mnogo je bolja i bolji dokument za opštinski sud, da iz toga dokumenta može povaditi sve gradjane svoje opštine, koji imaju pravo da glasaju. Ja radi toga predlažem, da se ta izmena učini. Isto tako ja se ne slažem sa ovom odredbom: »Ako su najmanje 6 meseci nastanjeni u toj opštini«. Ja mislim, da treba upisati u glasački spisak svakog onog gradjanina dotične opštine, koji se na dan pravljenja spiska bude zatekao u toj opštini i bude upisan u opštinsku popisnu knjigu i svaki gradjanin, kad dolazi u opštinu, on se prijavljuje i opštinski sud će po službenoj dužnosti njega upisati u svoju opštinsku knjigu odnosno popis stanovništva.

Potpredsednik dr. **Svetislav Popović**: Reč ima g. Živković.

Mihajlo Živković: Ja sam hteo da kažem, da ima slučajeva, da državni službenici monopolske kontrole i željeznički činovnici na dan izbora glasaju i izglasaju opštinsku upravu protivno mišljenju gradjana ondašnjih po tome, što su oni glasali u onim mestima gde primaju platu, a jedna čitava oblast, koja ima 500.000 stanovnika, može da ih prima za oblasno mesto i da na taj način izaberu opštinsku upravu. To nije pravo, treba zaštititi gradjane, koji biraču. Takav je slučaj bio u nekim mestima, u Užici i drugim, da ih ne pominjem. Ja se slažem s onim mesto da glasaju, nego će glasati onde, gde vrše službu. Na taj način neće se nagomilavati, da svi, koliko ih ima, nekoliko stotina do 500, dodju na jedno mesto da glasaju, nego će glasati onde, gde vrše službu i onda će tako doći do izraza narod.

Potpredsednik dr. **Svetislav Popović**: Reč ima g. Kristan.

Etbil Kristan: Gospodo, što se tiče državnih činovnika i ja sam za to, da imaju glasačko pravo onde, gde žive, jer je to jedini način, kako se može njihovo glasanje kontrolirati. Ja mislim, da bi i predložena stilizacija bila dobra, ako bi se u praksi kod naš uvek postupalo, kako je u teoriji izraženo, jer je ovde rečeno, da moraju biti uneti u biračke spiskove svi oni, koji su nastanjeni u toj opštini. To bi bilo za mene dovoljno jasno, ali ja znam, da usprkos takovim propisima dešavalo se, da je bilo ljudi, koji su glasali na dva pa i na tri mesta. U jednom mestu žive i tamo glasaju, u drugom mestu primaju platu i opet glasaju, a trećem imaju komad poseda i opet glasaju. (**Dragutin Pečić**: Tako je. To je apsolutno tačno!) Tako bi imali pluralni sistem. Pošto se to nesine ponavljati, ja sam za to, da se primi ispravka.

Što se tiče predloga g. Lazića, koji je protiv da se za osnovicu uzmu birački spiskovi od poslednjih izbora 1920. g., ja se iz praktičnih razloga ne bih mogao složiti sa g. Lazićem, jer držim, da imade mnogo opština, u kojima nema dovoljno reda. (**Dragutin Pečić**: Ima mnogo opština u kojima ima reda.) A nisam ni ubedjen u potpunu ispravnost popisa. Moglo bi se desiti, ako se ne bi nešto stalno utvrđeno uzelo za osnovicu, da bi ti birački spiskovi od svoga početka mogli biti okrnjeni. Meni su stalni birački spiskovi veoma simpatični i smatram, da su oni veoma nužni,

jer ako treba da se sastave istom nekoliko nedelja pre izbora, onda se mogu dešavati najveće falsifikacije u biračkim spiskovima. Mora biti jedna osnovica, prema kojoj se može svaki čas kontrolisati, da li je čovek, koji ima biračko pravo, upisan i ako se danas jedan izbor raspiše, da ne treba ništa drugo, nego uzeti te biračke spikove i stvar bi bila svršena. Onda će, siguran sam, stvar biti u redu, jer samo onda je moguće, da ćemo dobiti jedan izborni katastar, koji je jedan uslov za ispravnost izbora i koji se, po mom mišljenju, sastoji u tim stalnim spiskovima.

Sada, gospodo, ja držim, da je moglo biti i toga u poslednjim izborima, da neki ljudi nisu bili upisani, a imaju izbornu pravo. Ali ja držim, da taj čovek time, što nije onde bio upisan, nije izgubio pravo da reklamira i da sada bude upisan. I ako je neko negde bio upisan, pa umre, mora da se crta i ako je bio negde, pa se izselio, mora takodje da se crta jednako kao i onaj, koji ima pravo izbora mora, da bude upisan u te spiskove.

Ja bih se složio u glavnom s tim, da se dometne opaska glede činovnika i službenika, a u ostalom slažem se sa g. Lazićem u tome, da se onih šest meseci crtaju, jer ti spiskovi su zbilja jedan katastar, a ne zna se vazda unapred kad će izbori za pravo doći, jer izbori anogu doći posle šest ili osam meseci i posle godinu dana, a mogu doći i za nekoliko nedelja, pa ako čovek, kad je došao u opštinu i time stekao pravo da postane birač te opštine, ne bude blagovremeno upisan, bojim se, da se može desiti, da ne udje u taj spisak.

Poslanec **Josip Drofenik**: Zakon o volilnih spiskih je prav dober in jaz smatram, da ga zakonodajni odbor lahko enoglasno sprejme. Posebno dober je radi tega, da imamo stalnost volilnih spiskov, katere dosedaj nismo imeli. Nestalnost v volilnih spiskih je dala povod mnogoterim pritožbam in priliki za različne zlorabe.

Dobro je tudi, da imamo dve proceduri pri volilnih spiskih: stalne volilne spiske in indeks ter da izvršuje kontrolo nad volilnimi spiski redno sodišče.

Strinjam se s predlogom gospoda predlagatelja, naj glasuje volilec tam, kjer stalno stanuje in ne tam, kjer prejema svojo plačo, ker se bojim, da bi se drugač mogli pripetiti slučajji, da bi kdo glasoval na dveh ali treh mestih.

Glede vprašanja bivanja v občini stojim na stališču, naj ima volilno pravico vsako, ki prebiva do pričetka volilnega leta vsaj pol leta v občini. Radi tega si dovoljujem predlagati sledeči dodatek: »Biračko pravo ima svaki, koji biva do početka biračke godine bar pol godine u občini«.

Potpredsednik dr. **Svetislav Popović**: Ima reč g. Miloš Moskovljević.

Miloš Moskovljević: Ja ne znam koje su pobude bile, da se odredi jedan rok bavljenja u izvesnom mestu, da bi se izvesni građanin mogao da uvede u birački spisak. Jer, gospodo, današnji Ustav nigde ne kaže, da treba neko da stanuje u izvesnom mestu šest meseci, pa da može da bira. O tome se ništa ne govori. Ovako može da se desi, da ljudi neki ostanu bez svoga biračkog prava, ako se kaže da mora provesti šest meseci u jednome mestu, pa da bude birač toga mesta. To treba da se ispravi. Tu se kaže, da može da ide tamo odakle je i došao. To, gospodo, ne može da bude tako lako. To se naročito tiče radenika, koji su, kao što znate, bezkućnici, koji su danas

ovde, a sutra onde. Ako je n. pr. jedan radenik upisan u Sloveniji, pa otišao u Makedoniju kratko vreme pre izbora, on ne može da se vraća sad u Sloveniju, da se zapiše, pa kad dodje glasanje, da ide ponova pa da glasa. Time mi oduzimamo pravo mnogim građanima, jedno od najbitnijih prava građanskih: pravo glasa. Drugo je, gospodo, ako se u zakonu opštinama kaže, da činovnici imaju pravo pri opštinskim izborima, kada u dotičnoj opštini žive godinu dana. To je druga stvar. Ali za biranje narodnih poslanika ne traži se, da mora u dotičnom mestu da živi izvesno vreme. Mi na ovaj način, gospodo, gazimo Ustav i zato bi trebalo to izostaviti, pa da se kaže, da ima pravo glasati onde, gde se zatekne. Ako hoćemo, da se ide tamo odakle je došao, onda mora da ima uverenje, da je upisan. Opštinske vlasti ne mogu bez motivacije da uvode, za to su potrebna rešenja, pa prema tome on ne može da bude na više mesta birač.

Potpredsednik dr. **Svetislav Popović**: Ima reč g. Ministar

Ministar za Izjednačenje Zakona **Marko Trifković**: Ja sam, gospodo, ustao da branim ovu zakonsku odredbu, koja je sasvim jasna, zato što je g. Moskovljević upotrebio jedan oštar izraz, da se ovde ustav gazi. Ja moram da kažem, da ova zakonska odredba ne predstavlja nikako ustavno gaženje. Ova odredba hoće samo da obezbedi građanima, koji u jednom mestu žive, da ne mogu na jedan veštački način ni administracija, ni uprava, ni vlada da stvaraju većinu na tim građanima na taj način, što će ta administracija, Uprava, ili Vlada tu da dovedu nekakve građane za dva, tri ili pet dana. Zato se baš i traži, da ti građani tu budu šest meseci, da su zbilja građani toga mesta. Medjutim tu se ni malo ne krnji pravo onih građana, koji imaju prava po Ustavu, jer ako jedan građanin ne glasa tu, on će glasati tamo gde je i bio. (**Miloš Moskovljević**: Ne može da ide tamo.) To je faktično pitanje. Ali ako hoćemo da idemo tom logikom, onda možemo reći, da treba obezbediti pravo glasa i svima onima, koji su bolesni, jer i oni su građani ove otadžbine, oni će ozdraviti, pa moraju glasati. To je, gospodo, jedno faktično pitanje, koje treba mi da raspravimo.

Ja Vas zato molim, nemojte da upotrebljavate te oštre izraze: gaženje Ustava. Niko ovde nema nameru da gazi Ustav, već smo mi svi ovde baš zato, da ga čuvamo.

Potpredsednik dr. **Svetislav Popović**: Ima reč g. Miloš Moskovljević radi ličnog objašnjenja.

Miloš Moskovljević: Ja se ne mogu da složim s g. Ministrom zato, što mi imamo zakon o opštinama, koji će sprečiti to poštovanje one odredbe domicila od godine dana, da se dovedu ljudi sa jednog kraja na drugi. A kad se tiče izbora narodnih poslanika, po Ustavu nema poslanika ovoga ili onoga kraja po Vašem Ustavu... (Ministar za Izjednačenje zakona **Marko Trifković**: Kako po našem Ustavu? Po Ustavu ove države.) Poslanik je predstavnik celokupnog naroda i onda je sasvim svejedno, da li će glasati ovde ili onde. Ako on glasa za izvesnu stranku, on glasa za stranku u celini. Ovde nisu u pitanju ličnosti, ja ne znam; da se mogu interesi pojedinaца okrniti, on glasa za jednoga poslanika, a sasvim je svejedno, gde će da glasa. Ja nalazim, da je ovo ipak protiv Ustava. Već jedan veliki broj ljudi ostavlja se bez ikakvog prava, a to Ustav nije hteo.

Predsednik **Miša Trifunović**: Ima reč gospodin dr. Svetislav Popović.

Dr. **Svetislav Popović**: G. izvestilac je sasvim lepo naglasio već u početku svoga govora, da ovaj zakon ima tu svrhu, da ljudima, koji po drugim zakonima, recimo po zakonu o izboru narodnih poslanika, za opštine i srezove imaju biračko pravo, obezbedi da mogu to biračko pravo vršiti i da se to postigne na taj način, da se sastave birački spiskovi u jednom ranijem momentu, kad sve to može da se ispita. Pitanje, ko ima biračko pravo i da li neko ima biračko pravo, ne spada u okvir ovoga zakona, a ovaj zakon nema tu svrhu, da to pitanje reši. Njegov je zadatak da reši kako će lica, koja po drugom zakonu imaju biračko pravo, moći vršiti to pravo. (**Miloš Moskovljević**: Ali on im skraćuje to pravo.) Ne skraćuje im, jer ovaj zakonski predlog daje mogućnost, da se svako lice, koje bude u biračkim spiskovima upisano, a koje nema biračko pravo, briše, a drugi će zakon rešiti koja lica imaju ili nemaju biračko pravo i pitanje o mestu gde imaju ili nemaju biračko pravo. Ovdje se određuje, da opštinski sud ima svake godine da revizira listu i da upisuje svako ono lice, koje po drugim zakonima ima biračko pravo, ako je to lice nastanjeno već 6 meseci u opštini. Ako ta lica imaju biračko pravo, opštinski sud neće ili uvesti u spisak. Isto tako neće biti dužan opštinski sud uvesti u spisak ona lica, koja imaju biračko pravo, ali se ne nalaze 6 meseci u opštini kao što je slučaj sa činovnicima, koji su premešteni. Međutim nikom nije oduzeto pravo, da vodi računa o tome i da putem reklamacije traži uvođenje u birački spisak. Samo postupak nije oficijozan, nego se vrši na reklamaciji. (**Miloš Moskovljević**: Da li to vredi za sve?) Da, za sve. Ali to neće vrediti za one, dok se po zakonima o izborima, kao što je recimo zakon o opštinskom redu za Hrvatsku i Slavoniju, pa kome se traži domicil od godinu dana. Takva lica nemaju pravo, jer nemaju domicil od jedne godine dana. Ako se to promeni, onda će se promeniti i dužnosti opštine. Ja sam naveo primer sa činovnicima, jer je stvar za njih sasvim jasna po ovom zakonu. To je učinjeno zbog toga, što zakon vezuje izvesne posledice i odgovornosti činovnika, koji sastavljaju biračke spiskove, ako propuste nekoga, da bude unesen u biračke spiskove. Meni izgleda, specijalno u većem radu opština, da je nemoguće, da bude toliko teške odgovornosti opštinskih činovnika, koji će upisivati u biračke spiskove lica bez obzira na to, koliko se dotično lice nalazilo u opštini i bez obzira na to, da li imaju saznanja, koliko to lice u opštini živi. Zbog toga je na svome mestu, da se taj deo unošenja u listu prepusti, da ide reklamacionim postupkom, a da se upisivanje po zvaničnoj dužnosti ograniči na ono što sam napomenuo.

Zbog toga ja ću glasati za redakciju, kako je predložena u pododboru, bez ikakve izmene.

Predsednik **Miša Trifunović**: Ima reč gospodin Magovčević.

Jovan Magovčević: Ja sam hteo da reagiram na govor g. Moskovljevića, ali posle govora g. Marka Trifkovića i g. Svetislava Popovića, ja nemam ništa više da kažem, jer su oni stvar objasnili.

Predsednik **Miša Trifunović**: Ima reč gospodin Ljuba Jovanović.

Ljuba Jovanović: Moram i ja da kažem nekoliko reči povodom ovoga. Ovo što hoće neka gospoda bilo je već u srpskom zakonodavstvu ranije Kraljevine

Srbije i imalo je za posledicu velike neurednosti u biračkim spiskovima i velikih nepravilnosti i falsifikata biračkih spiskova za vreme izbora. Protiv toga 1909. god. složno je cela skupština bila ustala i posledica toga bili su referati, koji su u pogledu izbora i opštinskih časnika i okružnih poslanika i narodnih poslanika utvrđeni. Ovaj sistem sastavljanja biračkih spiskova, koji se sad predlaže, pokazao se je ranije kao pravilan i zato ja kažem, da mi nećemo pogrešiti, ako ostanemo pri ovome, što je predviđeno u ovome predlogu sa nekim izmenama, kao što je izmena, o kojoj je govorio g. Trifković i g. Lazić, a o kojoj će izvestilac dati svoju reč.

Da dopunim još nešto, gospodo. Nemojte da pomazete dve stvari, a to je odredba, po kojoj se činovnicima može dopustiti da glasaju na nekom mestu i ako nemaju 6 meseci domicila, sa drugim licima, kojima mi takvo pravo priznajemo. Gospodo, stvar je u ovome, da se broj činovnika u izvesnim mestima zna i po propisima zakona i po granicama budžeta i da se njihov broj ne može samovoljno promeniti tako, da jednoga dana bude tri činovnika, pa posle po volji administrativne vlasti da se dovede 500 činovnika. To je sve predviđeno i zakonom i budžetom, a u isto vreme opravdano je i ono, što je kazano, da činovnici ne treba da glasaju gde primaju platu, nego tamo gde stalno žive, jer gospoda znaju, da su u Beogradu prilikom izbora dovlačeni sa cele pruge od Ristovec i Pirota železničari, da glasaju na opštinskim izborima i naravno da su oni glasali onako, kako su hteli oni, koji su ih dovlačili, a ne kako je to njihova volja. Zato treba da primimo ovo kako se predlaže i kako će se izvestilac izjasniti u pogledu učinjenog predloga.

Izvestilac dr. **Ninko Perić**: Gospodo, mi imamo jedan predlog g. Trandafilovića, koji ima da se doda trećoj alineji i koji glasi ovako: »Činovnici i uopšte svi javni službenici zavode se u biračke spiskove onih opština, u kojima žive bez obzira gde platu primaju i da li im je službovanje vezano za putovanje«. Ja ovaj predlog primam.

Predlog g. Lazića, da se izostavi odredba, koja govori o roku od 6 meseci, ne mogu da primim i ne smatram za potrebno, da za to dam objašnjenje posle ovih objašnjenja koja su ovde pala.

Što se tiče predloga g. Lazića, kojim traži, da se uzmu u obzir »popisne opštinske knjige«, u mesto: »spisak po kome su izvršeni izbori nar. poslanika«, ja i taj predlog ne mogu da primim, jer držim, da u izvesnim opštinama ima spremnih popisnih knjiga, ali to nije slučaj u svim opštinama u celoj zemlji. Ali ovome i sem toga ne treba pridavati veliki značaj, jer je ovo spremanje spiskova odmah u početku za prvih mesec dana, a posle preko cele godine će se vršiti ispravke.

Dr. **Svetislav Popović**: Ja bih molio za objašnjenje u pogledu predloga g. Trandafilovića: da li to znači tamo gde oni stanuju, ili gde im se nalazi službeno mesto, jer može jedan činovnik stanovati na Čukarici ili u Zemunu, a vršiti službu u Beogradu. (Čuje se: Pa to je jasno, da je onda u Beogradu.)

Izvestilac dr. **Ninko Perić**: Ja mogu da predložim, da se kod odredbe, koja govori o roku od 6 meseci, dodadu još reči, da se po sebi razume da: »to ne važi za činovnike«

Predsednik **Miša Trifunović**: Stavljam 1. član na glasanje. Ko je za to, da se on primi, kako je redigovan u pododboru, sa ovom dopunom, koju je

napomenuo g. izvestilac, neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Objavljujem, da je ovaj član primljen po predlogu odborskome sa ovom dopunom.

Stavljam na glasanje čl. 2. Ko je za to, da se čl. 2. primi, kako je predložen u pododboru, neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Objavljujem, da je čl. 2. primljen.

Vojislav Lazić: Gospodo, kod čl. 3. druga alineja glasi: »Kad prvostepeni sud primi birački spisak uveriće se, da li odgovara originalu, koji se u njegovoj arhivi nalazi i po tom ga u roku od 15 dana overiti i vratiti opštinskom sudu zadržavajući uz svoj originalni spisak prepis izmene izvršen u toku januara meseca«.

Ja nalazim, da je nezgodno kazati ovo: »zadržavajući uz svoj originalan spisak prepis izmene izvršen u toku januara meseca«, nego treba staviti »unoseći u originalni spisak, koji se u sudu nalazi, izmene učinjene kod opštinskog suda u toku meseca januara«, jer ne treba dozvoliti, da sud one izmene, koje opštinski sud sprovede, u vidu akta zadržava uz originalni spisak, jer te izmene mogu da se izgube. Tamo će biti velika masa akata, a rok je veliki i često se ove izmene mogu razdružiti i rasturiti, te ih pisar ne može naći i onda nastaje odgovornost. Zbog toga nalazim, da se unese odredba, da je prvostepeni sud dužan, kad dobije ispravke, koje su postale izvršne, da ih upiše u originalan spisak, koji se kod njega nalazi.

Izvestilac dr. **Ninko Perić:** Ja mogu da pristanim na ovaj predlog, jer je nama cilj, da prvostepeni sud primi izvršene ispravke i onda može glasiti ovo kako predlaže g. Lazić samo drukčije redigovano: »Unoseći u svoj originalan spisak izmene izvršene od strane opštinskoga suda«.

Predsednik Miša Trifunović: Ko je za to, da se čl. 3. primi sa ovom izmenom g. Lazića, koju je g. izvestilac prihvatio, neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka izvoli dići ruku. (Većina sedi.) Objavljujem, da je ovaj član primljen.

Vojislav Lazić: Kod čl. 4. kaže se, da će prvostepeni sud odrediti jednog činovnika, koji će doći u opštinu, da sastavi birački spisak, ako ga dotična opština ne bi sastavila na vreme. Trošak i svi izdaci oko ovoga rada pastiće na teret odgovornih časnika. Ali po zakonu nije precizirano kod opštinskog suda ko su odgovorni časnici. (Čuje se: Pa opštinski sud.)

Opštinski sud sačinjavaju: Predsednik, dva kmeta i delovodja i zašto kmetovi da odgovaraju za nerad Predsednika i delovodje. (**Manojlo Sokić:** A zašto da ne odgovaraju?) Vi nemojte polaziti od beogradskih kmetova, nego podjite od seoskih kmetova, koji su vrlo često i nepismeni i zašto da ti kmetovi odgovaraju za ono, što su predsednik i delovodja trebali da učine pa nisu učinili. Oni ne treba da odgovaraju ni s pogledom na to, što često imamo jednu opštinu sastavljenu iz više sela, gde ima kmetova čija su sela vrlo mala i oni dolaze u opštinu samo onda, kad ih predsednik pozove. Ja sam dakle za to, da se kaže: ti izdaci pašće na teret predsednika i delovodje opštinskoga suda.

Izvestilac dr. **Ninko Perić:** Mi smo namerno izostavili pominjanje predsednika, potpredsednika i drugih opštinskih časnika zato što smo hteli, da za ove krivice odgovara onaj opštinski časnik, koji ih je i učinio. A koji je taj, to će u danom slučaju kon-

statovati prvostepeni sud. Prema tome i kazna treba da postigne onoga od njih, koji je kriv, a nije pravo da odgovara uvek predsednik i delovodja, pa ako i nije krivica od njih nego možda do nekoga od kmetova. Sud će dakle konstatovati ko je kriv, pa će toga i kazna i postići.

Predsednik Miša Trifunović: Stavljam na glasanje član 4. kako je redigovan u odboru. Ko je protivan tome da se ovaj član tako primi neka digne ruku. (To je manjina.) Objavljujem, da je član 4. primljen prema radakciji u pododboru.

Stavljam na glasanje čl. 5. Ko je za to, da se taj član primi po izveštaju odborskome neka sedi, a ko je protiv neka digne ruku. (Manjina diže ruku.) Objavljujem, da je član 5. primljen.

Stavljam na glasanje član 6. Ko je protivan da se ovaj član primi, kako je redigovan u odboru, neka digne ruku. (Niko ne diže.) Član 6. je primljen.

Stavljam na glasanje član 7. Koji je protiv toga, da se član 7. primi, kako je redigovan u odboru, neka digne ruku. (Ne javlja se niko.) Član 7. je primljen.

Stavljam na glasanje član 8. Koji je protiv, da se ovaj član primi, kako je redigovan u odboru, neka digne ruku. (Ne javlja se niko.) Član 8. je primljen.

Stavljam na glasanje član 9. Ko je protivan, da se ovaj član primi, kako je redigovan u odboru, neka digne ruku. (Niko se ne javlja.) Član 9. je primljen.

Stavljam na glasanje član 10. Ko je protivan, da se ovaj član primi, kako je redigovan u odboru, neka digne ruku. (Niko se ne javlja.) Član 10. je primljen.

Stavljam na glasanje član 11. Ko je protivan, da se ovaj član primi, kako je redigovan u odboru, neka digne ruku. (Niko se ne javlja.) Član 11. je primljen.

Stavljam na glasanje član 12. Ko je protivan, da se ovaj član primi...

Vojislav Lazić: Kod ovoga člana se kaže, da se ispravke u biračkim spiskovima mogu tražiti samo još na 15 dana po obnarodovanju ukaza o izborima. Ja se ne mogu složiti s tom odredbom, jer ukaz može biti objavljen i na četiri meseca pre izbora i ako se birači ne bi javljali odmah na 15 dana posle toga ukaza, mnogi će od njih ostati bez prava na glasanje, a iz razloga što nisu bili sazrali za taj ukaz o izborima. Zato ja predlažem, da se ova odredba stilizuje tako, da se pravo na ispravku biračkog spiska može tražiti i sve do pet dana pred izbore.

Izvestilac dr. **Ninko Perić:** Gospodo, ja ne mogu primiti ovaj predlog gospodina Lazića, jer se njime ne vodi račun o proceduri kroz koju mora da prodje svako traženje ispravke u biračkim spiskovima, a kad sud ima da učini ispravku i kad se sva ta procedura ima da traje ne 15 dana nego često i čitava dva meseca. Kao što znate, mi ostavljamo rok od 15 dana, da se traži ispravka u spisku, ali posle toga ostavljamo rok za žalbu sudu pa i rok u kome opštinski sud ima da učini ispravku i kad se sva ta procedura svrši, za to mogu da proteku i čitava dva meseca. Mi smo ostavili ovaj rok za traženje ispravke od 15 dana zato, što izbori mogu često biti naredjeni i posle dva meseca, a ne posle četiri i ako bi ovaj rok skratili onda se verovatno ovaj posao oko ispravke ne bi mogao okončati u roku od 2 meseca. Uostalom gospodin Lazić treba da ima na umu i to, da su ovo sada stalni birački spiskovi, u kojima se mogu vršiti ispravke u toku cele godine.

Vojislav Lazić: I posle ovog objašnjenja gospodina izvestioca, ja se ne mogu složiti s njim, da ovaj član ostane ovakav kakav je iz Sekcije izašao. Onda unesite ovakvu odredbu: »ispravke se mogu tražiti još na 15 dana pred izbore«, — a 15 dana je dovoljno da se može izvršiti sva procedura oko ispravke, koju zakon predvidja. Ako taj rok nije dovoljan, onda ga skratite. Kako je sada predviđeno, opštinski sud ima rok od pet, a prvostepeni od sedam dana, to je svega dvanaest i kad je tako, onda je žalosno, da se za jednu ispravku u biračkom spisku mora trošiti rok od dva meseca. Ako vi na ovaj način uredjete našu administraciju, da se mora utrošiti dva meseca, da se kod nje vrši jedna laka sitnica, onda je to veoma žalosno. Ja ostajem pri svom predlogu i molim gospodina izvestioca, da ga primi.

Ljuba Jovanović: Gospodo, mi ovde treba da se zbrinemo o pravu pojedinaca, a li treba da se brinemo i o nečem mnogo višem no što je pravo pojedinaca a to je pravo celine i mi hoćemo da izbori budu pravilni, a pojedinci neka vrše svoju dužnost i neka traže na vreme ispravke u spiskovima. Mi pri ovome ne treba da zaboravimo i na to, da su ti pojedinci članovi partija i da nije samo njima ostavljeno da se o tome brinu, nego da će se i njihova partija brinuti, da oni ne ostanu bez prava glasa. Gospodin Lazić čini ovu pogrešku stoga, što ne shvata smisao ovog zakonskog predloga. Ovo što on hoće, to je protivno ideji stalnih biračkih spiskova, jer ako bi usvojili ono, što on hoće, onda ne bismo imali stalne biračke spiskove nego spiskove, koji bi se improvizirali, a mi to ne ćemo, jer to što je improvizirano, to predstavlja najveće opasnost za pravilno iskazivanje narodne volje.

Miloš Moskovljević: Ja ću predložiti nešto što će pomiriti oba gledišta, samo ako imate dobru volju, nešto što će voditi računa i o interesima celine i o pravu pojedinaca. Moj drug g. Lazić izgleda da je prevideo sve rokove, koji dolaze kao posledica traženja jedne ispravke u spisku. Jer posle toga roka, koji je odredjen za samo traženje ispravke, dolaze rokovi u kojima opštinski sud ima da vrši svoj posao, pa onda rok u kome se ima izjaviti žalba prvostepenom sudu, pa zatim rok u kome sud ima doneti svoju odluku i kad se svi ti rokovi saberu, onda se vidi, da se ne može usvojiti ovo što gospodin Lazić predlaže. A svi ovi rokovi su odredjeni za to, da se zaštiti pravo pojedinaca, jer će on to svoje pravo mnogo bolje moći da zaštiti kad mu se da duži rok. Stoga je i pravilnije, da se podje ne od dana obnarodovanja ukaza, nego od dana izbora, pa ako nećete da primite ono kako g. Lazić predlaže, onda odredite, da se ispravke mogu vršiti na mesec dana pred izbore. Ovo bi bilo mnogo pravilnije, a to zato, što mogu da se raspišu izbori i posle četiri meseca a ima slučajeva, da se u tom vremenu mnogi vojnici puste kući, pa ako ne bi tražili ispravku odmah u roku od 15 dana, oni je znači ne mogu tražiti ni u roku od onih preostalih tri i po meseci i tako ne mogu ni doći do prava glasa, što ne bi bilo pravo. Ipak je pravilo, da ovo prodje do dana izbora, a ne od dana objašnjenja izkaza, pa zato odredite rok veći, od mesec ili od mesec i po.

Predsednik Miša Trifunović: Čl. 12. stavljam na glasanje. Ko je za to da se čl. 12. primi po predlogu odborskom, neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka izvoli dići ruku. (Većina sedi.) Član 12. je primljen.

Član 13. Ko je protiv, da se čl. 13. primi ovako redigovan, izvoliće dići ruku. (Većina sedi.) Član 13. je primljen.

Član 14. Ko je protiv neka izvoli dići ruku. (Većina sedi.) Član 14. je primljen.

Član 15.

Vojislav Lazić: Molim reč.

Predsednik Miša Trifunović: Izvolite!

Vojislav Lazić: Kod čl. 15. kaže se: Ko prilikom ispravka biračkih spiskova namerno propusti uneti u spisak lice i t. d. — Ko će utvrditi, što znači namerno? (Jedan glas: Sud ceni!) Ja bih uneo jednu odredbu, po kojoj bi se kaznio onaj, ko ne unese neko lice u birački spisak, pa neka paze, što rade, a ne »namerno«.

Predsednik Miša Trifunović: Reč ima gospodin Gjuričić.

Marko Gjuričić: Ova reč »namerno« poništava potpuno svaku sankciju. Prije svega ovde se kaže: »Ko namerno učini propuštenje« a ja bih molio, da mi ko kaže, kada je propuštenje namerno učinjeno. Namerno se može učiniti radnja, a ne propuštenje, to je nehat. Imali ste dužnost, da nešto učinite, a niste učinili, neradili, i sad da ja dokažem, da vi to namerno niste učinili. Ovaj izraz namerno u krivičnom pravu je odbačen, jer se to teško može dokazati i kod činjenja, a kamoli kod nečinjenja, kod omisivnih delikata, nego je samo odlučno, da je zaista nešto počinjeno. Ova reč »namerno« poništava svaku sankciju za jednoga, ko neuredno i pogrešno sastavlja spisak. Ako ju održite tad sve to ne vredi i zato tu reč namerno treba izbaciti.

Predsednik Miša Trifunović: Reč ima g. Popović.

Dr. Svetislav Popović: Ja se ne mogu složiti s predlogom gospode Lazića i Gjuričića. Ova reč je tu apsolutno potrebna. Sam zakon predpostavlja, da mogu lica, koja po zvaničnoj dužnosti sastavljaju spisak, učiniti grešku. Oni to čini ne zato, što drži, da će to činovnici učiniti namerno, nego što je verovatno, da činovnici neznaju sva lica, koja trebaju iz spisak izostaviti i ako bude kažnjen svaki predsednik i delovodja, koji i slučajno propuste koje lice uneti, onda držim, da ta lica odmah posle izbora treba da idu u zatvor a ne u sud, jer je to sigurno, da će propustiti, da nekoga uresu, hteli ne hteli. Oni, koji su bili u administraciji i koji znadu, što znači voditi administraciju i u seoskoj opštini, znadu vrlo dobro, da su takove pogreške ne samo moguće, nego i vezane sa samom službom. Zato treba da se ta kazna ne može odrediti svakom licu, nego samo izvesnom krivecu za taj propust. Sad se pita samo, da li da kažnimo taj propust, ako je nameran ili ako počiva i na nekoj nehatnosti. Mislim, da se sasna lako može učiniti omisivni delikt namerno i da se sasna lako može dokazati namera kod istoga možda čak lakše nego kod komisijskog delikta. Ako se zna, da je taj izborni organ dolazio mnogo u doticaj sa dotičnim licem, pa je dotično lice propustio uneti u birački spisak, ja kao sudac uvek bi bio sklon, da crpim iz toga uverenje, da je dotični opštinski sud hotice to učinio... (Jedan glas: Može reći, da to slučajno nije učinio.) Može, ali stvar je suda, da oceni, da li je po sredi nehatnost ili namera. Odlučno sam protiv, da kažnimo lica za nešto, što ta lica nisu skrivila. Ako stojimo pred eventualnosti, da kažnimo lica, koja i

nehotice nisu nekoga unela u birački spis, ili da ne kaznimo lica, koja su to hotično propustila, onda sam ja pre za to, da pustimo i ove krivce, nego da kaznimo nevina lica, jer ćemo takav haos izazvati, da bi bolje bilo da brišemo ceo čl. 15.

Medjutim sud neće biti u neprilici. Zakon mu daje potpunu indikaciju, kako da to reši, a zato je sudac, da ispituje, je li čin nameran ili ne, pa ako ne može ustanoviti, da je čin nameran, onda radje da se pusti krivca, nego da se kazni nekoga, koji nije kriv. (Jedan glas: Pa niko i neće biti kažnjen!)

Vojislav Lazić: Ja sam baš stoga pokrenuo to pitanje, da vidim, kako će se primenjivati taj član, i, gospodo, primena njegova biće nemoguća. Ljudi će kazivati: ti si ono namerno učinio, ako nećeš da pomogneš, mi ćemo to kazati sudu. Ja bih se, gospodo, saglasio s tim, da se izostavi ovaj član, nego da udje ovakav kakav je.

Izvestilac dr. **Ninko Perić:** Gospodo, u projektu, koji smo mi dobili od vlade, nije ovo stajalo, nego jedan član, koji je predviđao kazne, čim neko nije unesen u spisak, a trebao je da bude. Mi smo se u sekciji saglasili, da to ne može biti. Mi smo našli, da bi apsolutno svaki opštinski starešina otišao posle izbora u haps. Onda smo mogli, da ili izostavimo taj član, ili da ga ublažimo. Ja mislim, da se može u izvesnim slučajevima ta namera ustanoviti. To je lepo pokazao g. Popović. Sud će moći u izvesnim slučajevima to da konstatira. Iz svih tih okolnosti već će se konstatirati, da je opštinski sud mogao nekoga uneti, ali da nije lteo.

Marko Gjuričić: Ja se potpuno i ni ukoliko ne slažem sa g. Popovićem. Nemoguće je, gospodo, dokazati nameru. Neka bi bio slučaj, što govori g. Popović, da je dotični dolazio često u opštinu, ali mogu delovodje, moguće od posla, da koga zaborave, pa mogu da kažu: e posle su došli drugi poslovi, predsednik je odredio, da učinim ovo i ono, radio sam celi dan, pa evo, zaboravio sam — i sud će njega osloboditi.

Gospodo, ja moram izjaviti, da se ni u kom slučaju ne slažem sa govorom g. Popovića, a isto tako i sa govorom g. izvestioca, jer je nemoguće dokazati nameru, nego kad bi bio slučaj da je neko dolazio pred delovodju a taj isti delovodja ima posla, obično mnogo posla, on je lako mogao zaboraviti i on će da kaže, jest ovaj je dolazio, ali posle su došle druge naredbe predsednikove, ja ovde radim ceo dan i zaboravio sam da to učinim. I sud će ga osloboditi.

Druga je stvar odnosno kazna, ko će njih optuživati za neke neznatne greške. Vi niste stavili minimum kazne, nego ste samo kazali maksimum. Popravite to. Može biti vrlo neznatna novčana kazna od nekoliko dinara za slučajeve propuštanja, koji su neznatni, a razume se, gde je kakav jači i veći slučaj, tu treba dati i veću kaznu. Kod propuštanja nesme da se dozvoli, da Vi dokažete da li je namerno ili nije. On nije učinio svoju dužnost, a dužnost je njegova da spiskovi budu u redu; to učinjeno nije, zato neka se kazni. Ali kazna neka bude minimalna, ako je mala pogreška, a ako je veća krivica, neka bude veća. (Dr. **Svetislav Popović:** Kako možete kazniti čoveka, koji je propustio prijaviti poznatu mu veliku izdaju?)

Predsednik Miša Trifunović: Ima reč gosp. Kristan.

Etbin Kristan: Ja iz principa nisam za to, da se kažnjavaju ljudi, koji nisu krivi ili ljudi, za koje

se bar može pretpostaviti, da nisu krivi. Ali iz toga ne proizlazi, da bismo morali taj član jednostavno izostaviti, jer bi onda zloupotrebama bilo otvoreno najšire polje. A da se ne može ništa namjerom negativno izvesti, to ne stoji. Ja mogu namjerom ostati kod kuće, to znači da namjerom nisam išao iz kuće. Ali sad se pita to dokazati. Sigurno u svim slučajevima neće se moći dokazati. Ali uzmite jedan slučaj: Ja sam dotičnom čovjeku rekao: Čuješ treba da me upišeš, a on to nije učinio. Ja držim, da je to namjerno neučinjeno. Ja njemu lično velim: Čuješ ovaj čovjek je umro, a on ga ne izbriše, to je onda namjerno. Ako imate takav jedan slučaj, koji Vam daje primjer, da se može dokazati, onda možete pretpostaviti, da će takvih slučajeva biti više. Zato mora nešto biti predviđeno. Dotle dok u našem društvu postoji sistem kazna, kazne moraju biti predviđene i za takav propust. Uvijek je u praksi tako, da se krivci nekada islede a nekada i ne islede, ali zato ipak mora da postoji sankcija, koja se može primeniti, ako se krivci uhvate.

Predsednik Miša Trifunović: Reč ima g. izvestilac.

Izvestilac dr. **Ninko Perić:** Ja sam za to, da se umesto ove reči »namerno« metne »svesno« — to će biti lakše dokazati kod suda, ili »hotično«, da tako ublažimo taj izraz namerno.

Predsednik Miša Trifunović: Ima reč g. Moskovljević.

Miloš Moskovljević: Ja bih bio za to, da se svi činovnici kažnjavaju za nevršenje svoje dužnosti, pa da li je to svesno, namerno, nenamerno, hotimično ili nehotimično. To je sasvim sporedno, jer činovnik ina da svesno vrši svoju dužnost. Zato ga treba kazniti za nevršenje njegove dužnosti. Apsolutno se ne može primiti da umesto reči »namerno« dodje reč »svesno« ili »hotimično«, jer jedan delovodja makar koliko mu neko govorio, da ga unese u spisak a on to zaboravi, a ko je taj koji može kazati, da se može nešto namerno ili svesno zaboraviti. To ne zavisi od volje. Zato neka ostane ovde da se kazne. Ako je on nenamerno ili sticajem okolnosti zaboravio, onda neka se ne kazni. Zato je bolje izostaviti ovu reč, jer ne možete Vi za zaborav staviti da je namerna, a to je u najviše slučajeva.

Predsednik Miša Trifunović: Ovaj član 15. stavljam na glasanje sa ovom malom dopunom g. izvestioca, da se mesto reči »namerno« stavi »hotimično«. Ko je za to, neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka izvoli dići ruku. (Većina sedi.) Član 15. je primljen.

Dolazi čl. 16. Ima reč g. Lazić.

Vojislav Lazić: Kod čl. 16. ja imam da učinim opet jednu primedbu. U čl. 16. se kaže: Ako opštinski sud ne podnese stalne biračke spiskove Prvostepenom sudu u roku odredjenom ovim zakonom, kazniće se odgovorna lica do 6 meseci zatvorom. Ja ostajući dosljedan onomu principu, koji zastupam, da se i kod opštinskog suda mora definisati, koja su to odgovorna lica za biračke spiskove, tražim, da se ovde mesto reči: kazniće se odgovorna lica unese kazniće se predsednik i delovodje, jer su oni dužni da vode računa o biračkim spiskovima, dužni su pokupljati podatke i dužni su podneti sudu, a da zato ne odgovara celi sud. Bio sam za to, da se kod svakog člana naznači ko i za što odgovara i ko šta ima da radi: Zato tražim, da se to unese.

Izvestilac dr. **Ninko Perić**: Ja ne mogu primiti ovu izjavu, jer sam o tome već dao ranije obrazloženje.

Predsednik **Miša Trifunović**: Član 16. stavljam na glasanje. Ko je protiv njega neka izvoli dići ruku. (Nekolicina diže ruku.) Član 16. je primljen.

Prelazimo na čl. 17. Ima reč g. Sokić.

Manojlo Sokić: Ovim članovima 14., 15., 16. trebalo bi dati jednu konkluziju, ko i kako sudi. Zato bih predložio, da se kao novi član 17. stavi ovo: sve ove krivice iz članova 14., 15. i 16. sudiće Prvostepeni sud kolegijalno.

Izvestilac dr. **Ninko Perić**: Ja primam ovaj predlog.

Predsednik **Miša Trifunović**: Dolazimo do jednog novog člana, koji će biti 17. Dosadašnji članovi 17., 18. itd. će se pomaci. (**Milosav Rajčević**: Moliim reč.)

Ima reč g. Rajčević.

Milosav Rajčević: Gospodo, nezgodno je, da se kaže kolegijalno. Treba ostaviti sudu da sudi. I u krivičnom postupku će se videti kakve krivice sud sudi i kako sudi. Vrlo je nezgodno, da prejudiciramo time nečemu, što će kasnije biti zakonom precizirano.

Predsednik **Miša Trifunović**: Ima reč g. dr. Popović.

Dr. **Svetislav Popović**: Ja sam za prvu redakciju zbog toga, jer se time htelo da ustanovi ovo; da će to delo suditi prvostepeni sud. Po postupku, koji postoji u pojedinim novim oblastima, Prvostepeni Sudovi mogu da sude zbornu ili inokosno; može jedan sudac da sudi i zločinu delo. Pošto se ovde radi o stvarima političke prirode, to je bolja garancija, da se ostavi sudu da sudi.

Predsednik **Miša Trifunović**: Stavljam na glasanje član 17. kao nov. Ko je za to, da se primi, neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka ustane. (Većina sedi.) Objavljujem, da je nov član 17. usvojen.

Sadašnji član 17. postaje član 18. Ko je protiv članu 18. neka digne ruku. Član 18. je primljen.

Na pretresu je član 19. Ima reč g. Svetislav Popović.

Dr. **Svetislav Popović**: U članu 19. predvidja se, koji će organi za nove oblasti vršiti one funkcije, koje ima da vrši opštinski sud. Medjutim kod člana 18. rešeno je to pitanje, ko će vršiti te funkcije u Hrvatskoj i Slavoniji, ako nije redovno stanje. Pošto je to tautologija, to u članu 19. u drugome stavu, koji glasi: u Hrvatskoj sa Medjumurjem i Slavonijom rešavaće te stvari opštinski načelnik sa dva odbornika, koje izbere opštinski odbor; a gde su opštinski odbori raspušteni i t. d. treba da ispadnu reči: »rešavaće te stvari opštinski načelnik sa dva odbornika, koje izbere opštinski odbor« i onda član 2. da glasi: »u Hrvatskoj sa Medjumurjem i Slavonijom gde su opštinski odbori raspušteni, onde će o ispravki biračkih spiskova rešavati opštinski upravitelj sa dva prisežnika mesnoga suda, koje će imenovati mesni sud dotične opštine«.

Predsednik **Miša Trifunović**: Ima reč g. Ljuba Jovanović.

Ljuba Jovanović: U trećem stavu člana 19. ja bih imao da predložim jednu sitnu stilsku izmenu, a ta bi bila, da se posle reči »u Sloveniji sa Prekomurjem i Dalmacijom« doda reč »onde«, i onda bi početak trećega stava čl. 19. glasio: »U Sloveniji sa Prekomurjem i Dalmaciji, onde gde su opštinska veća raspušćena« i t. d. Ovo je malo jasnije.

Izvestilac dr. **Ninko Perić**: Ja primam i predlog g. Jovanovića i predlog g. Popovića.

Predsednik **Miša Trifunović**: Stavljam na glasanje član 19. sa dopunama, koje su učinili g. Popović i g. Jovanović. Ko je za to, da se član 19. primi sa ovim dopunama, neka sedi, a ko je protiv neka izvoli dići ruku. (Većina sedi.) Objavljujem, da je član 19. primljen.

Na pretresu je član 20. Ko je protiv člana 20. neka digne ruku. (Manjina diže ruku.) Član 20. primljen je.

Na pretresu je član 21. Ko je protiv neka izvoli dići ruku. (Manjina diže ruku.) Član 21. je primljen.

Na pretresu je član 22. Ko je protiv neka izvoli dići ruku. (Niko ne diže ruku.) Član 22. je primljen.

Ima reč g. Voja Lazić.

Vojislav Lazić: Gospodo, ja sam pre ovoga člana hteo učiniti predlog za jedan nov član, koji bi došao posle člana 21., a sada posle novog člana 22. Taj novi član glasio bi ovako: »Za svaku izbornu radnju opštinski sud će prepisati stalni azbučni spisak blagovremeno pred biračkim odborom«.

Sa ovim novim članom hteo sam da učinim to, da ovi stalni birački spiskovi budu zaista stalni, a za drugu izbornu radnju da mogu biti prepisani i propisno potvrđeni. Dakle to sam predložio zato, da ne bude pometnje u tome i za nadležne vlasti, koje razmatraju izbore, da je za svaku novu izbornu radnju opštinski sud obavezan, da prepíše stalni birački spisak i da taj potvrđen, prepisani birački spisak ide uz akta.

Izvestilac dr. **Ninko Perić**: Smatram, da će ovo pitanje biti rešeno u izbornom zakonu, ali sama naredba da se stari birački spiskovi prepisu povlači za sobom, da oni moraju biti overeni i od Prvostepenoga Suda. Dakle tu tražimo uvek kontrolu. Zato smo i hteli, da se glasanje vrši po starim spiskovima, a ne prema prepisanim, koji ne bi bili overeni od Prvostepenog Suda. Zbog toga ne bih mogao primiti ovaj predlog g. Lazića.

Predsednik **Miša Trifunović**: Stavljam na glasanje stari član 22., a sada kao nov 23. ovako redigovan iz Odbora. Ko je protiv neka digne ruku. Objavljujem, da je primljen. Ima reč g. Lazić.

Vojislav Lazić: Ja nisam razumeo g. Predsednika. Ja sam držao, da je g. Predsednik stavio na glasanje ovaj moj predlog kao nov član i ja sam zato i sedeo. Ja držim, da je g. Predsednik predhodno trebao staviti na glasanje moj predlog, pa tek u slučaju ako propadne, da stavi odborski član na glasanje.

Predsednik **Miša Trifunović**: Dobro, stavljam na glasanje nov član g. Lazića. Ko je za to, da se taj nov član primi, kako ga je g. Lazić redigovao, neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka izvoli dići ruku. (Većina je protiv.) Objavljujem, da je predlog g. Lazića za nov član odbijen.

Vojislav Lazić: Kod starog člana 22., odnosno sad nov 23., sud ima svake pete godine prepisati originalni birački spisak izostavljajući one birače, koji su izbrisani, a uvodeći naknadno upisane. Ja držim, gospodo, da je taj rok dugačak, jer će se kod suda nagomilati materijal u popravkama i ispravkama tih spiskova, te će posao biti mnogo otežan. Ja bih predložio rok od tri godine, dokle ima da važe stari spiskovi, a da se posle toga roka sastavljaju novi.

Predsednik **Miša Trifunović**: Stavljam na glasanje ponovo stari član 22., odnosno sada 23. Ko je protiv neka digne ruku. Objavljujem, da je primljen.